

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Stati

Marie Špiláčková:

Etablování profesionální sociální práce v rámci sociální politiky podniků na území Čech a Moravy	5
--	---

Pavla Kodymová:

Propojení americké a československé sociální práce na území Čech v letech 1918–1936 prostřednictvím aktivit Alice Masarykové	19
--	----

Jana Levická:

Prínos Ústavu M. R. Štefánika ku vzdelávaniu sociálnych pracovníkov na Slovensku	35
--	----

Kateřina Glumbíková, Soňa Vávrová:

Koncept naděje a žádoucí budoucnosti jako nástroj redukce instrumentální odpovědnosti v individuální plánování v azylových domech v České republice	52
---	----

Recenze

Eva Mydlíková: Posudzovanie sociálnej rizikovosti rodiny. (Pavel Navrátil)	65
--	----

Robert Garfield: Mužský kód: klíč k mužským emocím. (Ivana Hrubešová)	66
---	----

Denisa Šoltésová: Rizikový pojem „canisterapia“. (Alena Rusnáková)	69
--	----

Online prakticko-publicistická část časopisu	72
---	-----------

Naše poslání a cíle	73
----------------------------------	-----------

Zaměření příštího čísla	74
--------------------------------------	-----------

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Articles

Marie Spilackova: Establishment of Professional Social Work within the Social Policy of Enterprises in the Territory of Bohemia and Moravia	5
---	---

Pavla Kodymova Linking American and Czechoslovak Social Work on the Territory of Bohemia between 1918 and 1936 through the Activities of Alice Masaryk	19
--	----

Jana Levicka The Asset of the Institute of M. R. Štefánik for the Education of Social Workers in Slovakia	35
--	----

Katerina Glumbikova, Sona Vavrova: Concept of Hope and Desirable Future as a Tool of Reducing Instrumental Accountability in Individual Planning in Shelters in the Czech Republic	52
--	----

Book Reviews

Book Reviews	65
--------------------	----

Online Practical-Journalistic Part of the Journal	72
--	----

Our Mission	73
--------------------------	----

Next Issue Focus	74
-------------------------------	----

Etablování profesionální sociální práce v rámci sociální politiky podniků na území Čech a Moravy

*Establishment of Professional Social Work within the Social
Policy of Enterprises in the Territory of Bohemia and Moravia*

Marie Špiláčková

Doc. Mgr. Marie Špiláčková¹, Ph.D., je docentkou v oboru Sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Ve výuce i ve výzkumu se zaměřuje na teorie a metody sociální práce zejména s ohledem na historický kontext. Rozvíjí metodologii historického výzkumu v sociální práci. Podporuje odborný diskurz s cílem posílit vědomí a myšlení o historii sociální práce v různých dimenzích.

Abstrakt

CÍLE: Cílem článku je zachycení vývoje podnikové sociální práce na území Čech a Moravy v letech 1921–1992, jež probíhala v rámci podnikových sociálních politik. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Sociální politika vytvářela vhodné prostředí pro etablování profesionální sociální práce. V současné odborné literatuře je podniková sociální práce popsána jen útržkovitě, bez vazby na obsah sociální politiky uplatňované v rámci jednotlivých podniků a způsob její realizace. **METODY:** Zvolená metodologie je v souladu s hermeneutickým pozadím postavena na historickém výzkumu s využitím metod obsahové analýzy a orální historie. **VÝSLEDKY:** Výsledkem je na vědeckých základech zpracovaná syntéza poznatků o konstituci podnikové sociální práce. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Ambicí práce je vyplnit bílé místo ve vývoji české sociální práce v prostředí podniků, poskytnout relevantní poznatky odborné veřejnosti, podpořit identitu sociálních pracovníků s jejich profesí, současně kolektivní vědomí a zároveň přispět k rozvoji myšlení o historii sociální práce. Taktéž může motivovat či inspirovat badatele k další navazující práci.

Klíčová slova

sociální práce, podniky, sociální politika, historický výzkum, Čechy a Morava

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the article is to capture the development of social work in enterprises in the territory of Bohemia and Moravia in the years 1921–1992, which took place within the framework of social policies in enterprises. **THEORETICAL BACKGROUND:** Social policy has created an appropriate environment for the establishment of professional social work. In current professional literature, social work in enterprises is described only in fragmentary terms,

¹ Kontakt: Doc. Mgr. Marie Špiláčková, Ph.D., Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Fr. Šrámka 3, 709 00 Ostrava; marie.spilackova@osu.cz

without reference to the content of social policy applied within individual enterprises and the way of its implementation. **METHODS:** The chosen methodology is based on historical research based on the hermeneutical background using methods of content analysis and oral history. **RESULTS:** The result is a synthesis of knowledge on the constitution of social work in enterprises on scientific basis. **IMPLICATIONS FOR SOCIAL WORK:** The ambition of the work is to fill a white space in the development of Czech social work in the business environment, to provide relevant knowledge of the professional public, to promote the identity of social workers with their profession, simultaneously to collective consciousness, while contributing to the development of thinking about the history of social work. It can also motivate or inspire researchers for further work.

Keywords

social work, enterprises, social policy, historical research, Bohemia and Moravia

1. ÚVOD

Sociální práce má stejně jako každý vědní obor svou historii. Znalostí historie, souvislostí a faktorů, které je ovlivnily, a důsledků, které je vyvolaly, je možné pochopit příčinné souvislosti ovlivňující přítomnost a do značné míry i budoucnost (Oláh a kol., 2009). To odpovídá chápání historie založené na představě kauzálního vztahu. Současnost je nutnou výslednicí předchozího vývoje. V tomto konceptu jsou zakódovány zákonitosti historického vývoje, a tedy i možnost nahlédnout do budoucnosti. Dějiny nejsou skokovou funkcí, ale nutnou součástí procesu (Šubrt, 2010). Znalost historie sociální práce má potenciál vystupovat jako zdroj identity sociálních pracovníků s jejich profesí a zároveň je předpokladem jejího uchování a pěstování. Rovněž Abbott, Adler (1989) a Reisch (1988) považují studium historie sociální práce za významné pro posílení identity sociálních pracovníků a ukotvení základních hodnot a cílů profese. Minulost je důležitá především z hlediska naší kolektivní identity. Poskytuje argumenty a podněty pro skupinovou sebeidentifikaci a soudržnost. Minulost tuto identitu posiluje vědomím společně sdíleného osudu, dodává důkazy pro hodnocení současného stavu a tvoří předpoklad pro hledání a utváření společné budoucnosti (Šubrt, 2013). Česká sociální práce na komplexní zpracování svých dějin stále ještě čeká.

Zmínky o podnikové sociální práci najdeme ve velmi skromné formě například u autorů Kodymové (2014) nebo Šíkové (2001:147), která píše, že velké závody a jiné výrobní jednotky byly druhou oblastí, ve které se zcela přirozeně rozvíjela sociální práce. Více prostoru věnuje komplexním programům péče o pracovníky Tomeš (2013). Autoři se shodují na jednom, a to, že podniková sociální práce na našem území existovala. Jen u Tomeše najdeme její zařazení do podnikové sociální politiky. Přitom dle Šíkové (1980) byla sociální práce v organizacích významnou součástí podnikové sociální politiky.

S ohledem na nedostatek kvalifikovaných poznatků o vývoji sociální práce v podnicích byl realizován rozsáhlý historický výzkum, s cílem poukázat na konstituci podnikové sociální práce v rámci sociální politiky významných subjektů v průběhu dvacátého století na území Čech a Moravy. Studovanými subjekty byly záměrně zvolené Vítkovické železárny se sídlem v Ostravě, firma Baťa ve Zlíně a komplexní programy péče o pracující, které po roce 1969 metodicky vedlo Federální ministerstvo práce a sociálních věcí Československé republiky (dále jen FMPSV). Parciální výsledky zmíněného výzkumu jsou zachyceny v předkládaném textu. Časově je příspěvek ohraničen první zmínkou o existenci podnikové sociální práce ve vymezeném území, to je rokem 1921, a následně rokem 1992, kdy zaniklo oddělení pracovních podmínek FMPSV.

Propojení americké a československé sociální práce na území Čech v letech 1918–1936 prostřednictvím aktivit Alice Masarykové

Linking American and Czechoslovak Social Work on the Territory of Bohemia between 1918 and 1936 through the Activities of Alice Masaryk

Pavla Kodymová

PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D.,¹ vystudovala sociální práci na Univerzitě Karlově v Praze. V současnosti působí na Katedře sociální práce Fakulty filozofické na Univerzitě Karlově, kde se věnuje se dějinám sociální práce, etice a etickým dilematům a sociální práci s jedinci se zdravotním postižením.

Abstrakt

CÍLE: Cílem je přiblížit propojení americké a československé sociální práce v letech 1918 až 1936 v důsledku přímého působení Alice Masarykové, která uvedený proces na území Čech umožnila a významně ovlivnila. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Současně se vznikem československého státu v roce 1918 bylo otevřeno studium na Vyšší škole sociální péče v Praze akcentující metodu případové práce. Postupně došlo k profesionalizaci laicky realizované sociální práce. Proces přechodu umožnila předcházející transatlantická spolupráce koordinovaná Alicí Masarykovou. Současná odborná literatura se propojení a vzájemnému ovlivňování ve vymezeném období i roli A. Masarykové věnuje jen parciálně v rámci svého hlavního tématu. **METODY:** Pro dosažení cíle byl zvolen historický výzkum s využitím obsahové analýzy. **VÝSLEDKY:** Syntézou poznatků byly popsány kroky bezprostředně předcházející ustavení profesionální sociální práce na území Čech, a podoba profese určená obdobím utváření teorie sociální práce v rámci nově přebudovaného rakousko-uherského modelu sociální péče s prvky amerického modelu sociální práce. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Dosažené výsledky umožní sociálním pracovníkům porozumět období přechodu od laické sociální práce k práci profesionální, a to v kontextu klíčových faktorů určujících její počáteční podobu na našem území. Seznámení se s další historií oboru může napomoci rozvíjení pocitu vlastního místa v historii i v budoucím vývoji sociální péče, stejně jako vlastní profesní identity.

Klíčová slova

sociální práce, případová práce, historický výzkum, Alice Masaryková

¹ Kontakt: PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D., Katedra sociální práce, U Křížce 8, 158 00 Praha 5 - Jinonice; pavla.kodymova@ff.cuni.cz

Abstract

OBJECTIVES: Clarifying connection between the American and Czechoslovak social work in 1918–1936 as a result of direct activities of Alice Masaryk. **THEORETICAL BASIS:** The Higher School of Social Care opened in Prague immediately after 1918, emphasizing the casework method. Professionalization of social work followed, influenced by previous transatlantic collaboration coordinated by Alice Masaryk. Contemporary literature only deals with this interconnection, the mutual influence, and the role of A. Masaryk partially. **METHODS:** To achieve the objective, historical research was selected, and content analysis used. **RESULTS:** Through the synthesis of knowledge, steps are described immediately preceding establishment of professional social work in Bohemia, and the shape of the profession, determined by social work theory that developed within the newly rebuilt Austro-Hungarian model of social care, with elements of the American social work model. **IMPLICATIONS FOR SOCIAL WORK:** Social workers will comprehend professionalization of the field, in the context of key factors determining its initial form on our territory. Understanding history can help develop a sense of one's own place in the past and future development of social care, and professional identity.

Keywords

social work, case work, historical research, Alice Masaryk

ÚVOD

Akademický rok 2018/19 je stým rokem, který uběhl od přípravy prvních profesionálně vzdělaných sociálních pracovníků a jejich následného vstupu do terénu. Za tu dobu prodělala profese sociální práce mnoho změn, ať již dobrovolných či vnucených. Jejich záznamy však setrvaly a stále ještě ve větší míře setrvávají v archivech a rukách pamětníků, případně jejich rodin, protože dodnes si tato profese nezískala dostatečný počet badatelů, kteří by v uspokojivém rozsahu popsali minulost a seznámili s ní odbornou i laickou veřejnost. Autoři více či méně se zabývající dějinami oboru na našem území sice již úspěšně zachytili základní rámec dějin, popsali nejdůležitější události a vyznačili důležité milníky jejího stoletého vývoje, nicméně geneze české sociální práce zatím stále ještě dostatečně zachycena není.

Přitom je nesporné, že znalost historie sociální práce je velmi důležitá, protože nám umožní dostatečně pochopit současnou strukturu profese, teoretické přístupy i předjímat její možný další rozvoj. Stejně tak jako aplikovat účinné strategie řešení problémů, které bývají mnohdy důsledkem předchozích nedostatečných nebo chybných řešení, a poučit se tak ze selhání profese v dobách minulých. Z důvodů zájmu o historii uváděných Hrochem lze odvodit i další neméně důležitý přínos pro profesi sociální práce, a to, že minulost nám v personalizované podobě poskytuje vzory hodné k následování, ale také varovné příklady. Za klíčový přínos pro sociální práci však lze považovat získané argumenty a podněty pro skupinovou sebeidentifikaci a soudržnost (1985:37). V rámci autorkou již realizovaného historického výzkumu zaměřeného na vznik a rozvoj profese české sociální práce mezi lety 1918–1948; 1948–1989 či život a dílo Marie Krakešové bylo pomocí výběrových rešerší nashromážděno množství pramenů, které mimo sledované obsahovaly i informace o počátcích profesionalizace sociální práce, etablování metody případové práce a vzdělávání na našem území. Po jejich zpracování tematickou analýzou zřetelněji vystoupila jak vazba mezi českou a americkou sociální prací v období bezprostředního přechodu české sociální práce laické, tzv. „neškolené“ k sociální práci postavené na profesionálních základech s případovou prací jako metodou, tak i výrazná role Alice Masarykové v tomto procesu. Cílem nového výzkumu bylo tento proces podrobněji popsat s tím, že tento byl rozdělen na dva postupné cíle, a to popsat: (i) Jakým způsobem se v zemi svého vzniku – Spojených státech amerických – a proč vyvinula případová práce, proč byla upřednostněna a jak byla předávána sociálním pracovníkům. (ii) Jakým

Prínos Ústavu M. R. Štefánika ku vzdelávaniu sociálnych pracovníkov na Slovensku¹

The Asset of the Institute of M. R. Štefánik for the Education of Social Workers in Slovakia

Jana Levická

Prof. PhDr. Mgr. Jana Levická, PhD.,² pôsobí ako profesorka-garantka na Katedre sociálnej práce Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave. Vedecko-pedagogicky sa orientuje na oblasť teórie a metód sociálnej práce. Dlhodobo spolupracuje s Ústavom sociálnej práce FF UHK v Hradci Králové.

Abstrakt

CIELE: Cieľom príspevku je priniesť informácie o udalostiach spojených so vznikom a rozvojom Ústavu Milana Rastislava Štefánika, činnosť ktorého sa spája so začiatkami vzdelávania v sociálnej práci na Slovensku. **TEORETICKÉ VÝCHODISKA:** Teoretickým východiskom práce sú dejiny sociálnej práce, ktoré tvoria imanentnú súčasť vedy o sociálnej práci. **METÓDY:** Štúdia vznikla s použitím priamej historickej metódy, predmetom ktorej boli dochované archívne materiály a tiež publikačné zdroje, ktoré sa zameriavali na činnosť Ústavu M. R. Štefánika. **VÝSLEDKY:** Na základe realizovaného výskumu sme získali informácie o aktivitách, ktoré predchádzali vzniku Ústavu, o výchovno-vzdelávacích cieľoch, o učebnej osnove pre sociálno-zdravotnú školu a tiež o niektorých osobnostiach, ktoré sa spájajú so vznikom Ústavu. **IMPLIKÁCIA PRE SOCIÁLNU PRÁCU:** Prínos štúdie vidíme primárne v posilnení poznatkov z dejín slovenskej sociálnej práce a sekundárne v posilňovaní profesijnej identity slovenských sociálnych pracovníkov a pracovníčok.

Kľúčové slovo

sociálna práca, vzdelávanie, dejiny Ústavu M. R. Štefánika

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the paper is to provide information on events related to the origin and development of the Institute of Milan Rastislav Štefánik, which activities are related to the beginnings of education in social work in Slovakia. **THEORETICAL BASE:** Theoretical background is the history of social work, which forms an immanent part of the science of social work. **METHODS:** The study was based on a direct historical method, the subject of which were archival materials and publications that focused on the work of the M. R. Štefánik Institute. **OUTCOMES:** Based on our research, we have gained information on the activities that preceded the establishment of the Institute, the educational objectives, the curriculum for the social-health school and also some of the personalities who were related with the establishment of the Institute. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** We see the benefit of the study primarily in strengthening knowledge from the history of Slovak social work and secondary in strengthening the professional identity of Slovak social workers.

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu APVV 0524-12 „Identita sociálnej práce v kontexte Slovenska“.

² Kontakt: Prof. PhDr. Mgr. Jana Levická, PhD., Veterná 8, 917 01 Trnava, SR; j.levicka@centrum.sk

Keywords

social work, education, history of the Institute of M. R. Štefánik

ÚVOD

Identita sociálnych pracovníkov a pracovníčok je ovplyvnená viacerými faktormi, z ktorých dva majú mimoriadny význam pre vzdelávateľov. Tým prvým je práve pregraduálna príprava budúcich sociálnych pracovníkov a tým druhým je znalosť dejín vlastnej profesie, čo sa prevažne deje v kontexte pregraduálneho štúdia. Znalosť histórie, predovšetkým lokálnej, pomáha študentom porozumieť daniu v profesii v kontexte celospoločenského vývoja a práve prostredníctvom tohto procesu poznávať a prijímať misiu profesie, jej ciele a z nich vyvođené úlohy, čím sa začína proces identifikácie s profesiou už v rámci pregraduálneho štúdia (Levická et al., 2015). Remley a Herlihy (2007) poukazujú na význam poznania histórie sociálnej práce pre tvorbu identity profesie smerom k vonkajšiemu prostrediu, teda smerom k verejnosti, ale tiež aj smerom k subjektívne budovanej identite sociálnej pracovníčky, či sociálneho pracovníka. Emerson (2010) prepája profesijnú identitu s pocitovanou hrdosťou na vlastnú profesiu, ktorá môže byť kotvená nielen v jej aktuálnych aktivitách, ale aj v jej histórii. História sociálnej práce je na Slovensku ponúkaná z pohľadu jej globálneho vývoja, čo je dôsledkom pretrvávajúcej absencie poznania vlastného, teda lokálneho vývoja profesie. Je preto prirodzené, že sme upriamili náš vedecký záujem na spoznanie historických faktov vzťahujúcich sa k Ústavu Milana Rastislava Štefánika, ktorý je spojený so začiatkom vzdelávania sociálnych pracovníčok a pracovníkov na Slovensku. Napriek skutočnosti, že ide o jedinú školu, ktorá počas trvania prvej Československej republiky pripravovala sociálne pracovníčky, informácie o nej sú veľmi strohé. Okrem tejto skutočnosti nás ovplyvnil aj fakt, že v slovenských monografiách a učebniciach, ktoré boli vydané po roku 1990, sa nachádza viacero informácií, ktoré si odporujú. Jedným z nich je rok otvorenia samotného ústavu, kedy sa v literatúre stretne s rokmi 1924, 1925, ale aj 1926 (Levická, 1999; Tokárová, 2002; Kováčiková, 2000). K ďalším sporným informáciám patrili samotný názov školy, ktorý sa vyskytoval raz v podobe škola pre sociálne pracovníčky a inokedy škola pre sociálno-zdravotné pracovníčky, a tiež údaje o tom, kto inicioval vznik vzdelávania v sociálnej práci na Slovensku. Najčastejšie uvádzanou osobou v tejto súvislosti bola Alice Masaryková, s ktorej menom sa spájala aj finančná podpora budovania školy.

V súlade s uvedeným sme si za cieľ práce vytýčili priniesť informácie o udalostiach spojených so vznikom a rozvojom Ústavu Milana Rastislava Štefánika.

METODOLÓGIA

Spoznávanie dejín akéhokoľvek úseku spoločenského vývoja by malo byť v súlade s pravidlami, ktoré stanovuje historiografia, teda veda o skúmaní historických faktov, ktorá za bazálnu výskumnú metódu pokladá priamu historickú metódu (Nodl, 2004). Táto metóda je zvlášť vhodná pre sociálne vedy v prípade, ak je potrebné vytvoriť, alebo doplniť komplexný obraz o vývoji určitej vednej oblasti (Hendl, 2008). Vzhľadom na diskrepanciu údajov uvádzaných v literatúre použili sme ako hlavnú výskumnú metódu priamu historickú metódu, pre ktorú je charakteristické vyhľadanie, štúdium, analýza a interpretácia originálnych historických zdrojov (Berg, 2012; Špelda, 2010; Danto, 2008). Na rozdiel od iných výskumných metód, v prípravnej výskumnej fáze si výskumník neformuluje len základné výskumné otázky, ale kladie si tiež otázku, kde, v akých historických zdrojoch má hľadať odpovede. Ďalším špecifikom historického výskumu je „pred-porozumenie“ skúmanej téme. Danto (2008) zastáva názor, že pred-porozumenie je predpokladom záujmu o konkrétne skúmané obdobie, alebo o konkrétnu skutočnosť, ktorá je podľa výskumníka významná pre celkové porozumenie vývoja v sociálnej práci. Pred-porozumenie

Koncept naděje a žádoucí budoucnosti jako nástroj redukce instrumentální odpovědnosti v individuální plánování v azylových domech v České republice¹

Concept of Hope and Desirable Future as a Tool of Reducing Instrumental Accountability in Individual Planning in Shelters in the Czech Republic

Kateřina Glumbíková, Soňa Vávrová

Mgr. et Mgr. Kateřina Glumbíková, Ph.D.,² je odbornou asistentkou na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Ve svém výzkumu se zabývá zejména reflexivitou v praxi sociální práce s ohroženými dětmi a bezdomovstvím žen, matek a dětí.

Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.,³ vystudovala doktorský studijní obor sociální práce na Ostravské univerzitě, kde se i v oboru sociální práce habilitovala. V současné době působí jako proděkanka pro vědu a výzkum na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Výzkumně se zabývá úlohou sociální práce a postavením sociálních pracovníků v sociálních službách, kvalitou sociálních služeb a procesem jejich transformace spojeným s deinstitucionalizací.

Abstrakt

CÍLE: Cílem článku je analyzovat a popsat koncept naděje a žádoucí budoucnosti jako možný nástroj redukce instrumentální odpovědnosti v individuální plánování v azylových domech v České republice. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Postindustriální společnost, v níž je sociální práce vykonávána, lze charakterizovat nejistotou a fragmentací, která je silně ovlivněna neo-liberální politickou ideologií (Ruch, 2005). V kontextu postindustriální společnosti je věcná odpovědnost ke klientovi („*substantive accountability*“) nahrazována instrumentální odpovědností („*instrumental accountability*“) k organizaci (viz Bauman, 1987). Výše zmíněné se projevuje i v individuálním plánování v azylových domech, které často probíhá pouze formálně v kontextu své (zákonné) nutnosti. **METODY:** Výzkum byl realizován pomocí kvalitativní výzkumné strategie za využití hloubkových interview s 32 klienty azylových domů v České republice. **VÝSLEDKY:** V rámci výzkumu byly využity přístupy situační analýzy A. Clarke a byla sestavena poziční mapa vztahující

¹ Příspěvek vznikl v rámci první fáze řešení projektu „Žádoucí budoucnost a související faktory změny jako nástroje uplatnění konceptu recovery do individuálního plánování u obyvatel a obyvatelky azylových domů“, který realizuje Ostravská univerzita s finanční podporou Programu na podporu aplikovaného výzkumu ZÉTA (registrační číslo projektu: TJ01000359) Technologické agentury České republiky.

² Kontakt: Mgr. Kateřina Glumbíková, Ph.D., Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Česko-bratrská 16, 702 00 Ostrava; katerina.glumbikova@osu.cz

³ Kontakt: Doc. Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D., Fakulta sociálních studií Ostravské univerzity, Česko-bratrská 16, 702 00 Ostrava; sona.vavrova@osu.cz

se k naději / beznaději a budoucnosti / minulosti osob bez domova. IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI: Koncept naděje a žádoucí budoucnosti lze považovat za možný nástroj redukce instrumentální odpovědnosti v individuální plánování v azylovém domě, která vzniká v kontextu soudobé společnosti; stejně jako koncept recovery a orientace na silné stránky.

Klíčová slova

individuální plánování, naděje, žádoucí budoucnost, instrumentální odpovědnost

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the article is to analyze and describe the concept of hope and desirable future as a possible instrument for reducing instrumental responsibility in individual planning in asylum houses in the Czech Republic. **THEORETICAL BASE:** The post-industrial society, in which social work is performed, can be characterized by uncertainty and fragmentation that is strongly influenced by neo-liberal political ideology (Ruch, 2005). In the context of the post-industrial society, *substantive accountability* to the client is replaced by *instrumental accountability* to the organization (see Bauman, 1987). The above mentioned is also reflected in individual planning in asylum houses, which often only takes place formally in the context of its (legitimate) necessity. **METHODS:** The research was realized through a qualitative research strategy using in-depth interviews with 32 clients of asylum houses in the Czech Republic. **OUTCOMES:** The research used the A. Clarke's situational analysis and set up a position map related to hope / hopelessness and the future / past of homeless people. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** The concept of hope and desirable future can be considered as a possible instrument of reducing instrumental responsibility in individual planning in an asylum house that arises in the context of contemporary society; as well as a concept of recovery and focus on strengths.

Keywords

individual planning, hope, desirable future, instrumental responsibility

ÚVOD

Postindustriální společnost, v níž je sociální práce vykonávána, lze charakterizovat nejistotou a fragmentací, která je silně ovlivněna neo-liberální politickou ideologií (Ruch, 2005). V důsledku narůstající heterogenity rodin i společnosti jako celku narůstá komplexita problémových situací, se kterými se sociální pracovníci setkávají, což vyžaduje nové vědomosti a kompetence na straně profesionálů (Gardner, 2006; Thompson, Pascal, 2012; Fook, 2016). Od sociálních pracovníků se očekává, že budou umět pracovat v a) nejistém, b) komplexním, c) manažerském pracovním prostředí. V reakci na výše zmíněné převládají v soudobé sociální práci dvě charakteristiky: a) konceptualizace jedince, která je redukcionistická a preferuje racionální porozumění lidskému chování, b) posílení byrokratické v sociální práci ve snaze redukovat nejistotu, komplexitu situací klientů, riziko a úzkost, které jsou inherentní v praxi sociální práce. Takové vnímání klienta zcela redukuje jeho mimoracionální a emoční aspekty chování a vzájemný vztah klienta a pracovníka. Klient je tak předefinován z „jedince v potížích“ na „uživatele služby“ (Ruch, 2005). Ferguson (2005) doplňuje Ruch (2005) a uvádí, že sociální pracovníci v praxi sociální práce pracují s komplexitou situací klientů a mohou se při své práci setkávat s řadou výzev. Autor přitom klade důraz na nutnost si uvědomit, že výkon sociální práce nesestává „jen“ z administrativní dimenze, jež je posilována v reakci na nejistotu typickou pro postindustriální společnost, ale i z roviny estetické (sociální práce založena na dynamice, pohybu, kreativitě v intencích angažovanosti v prostoru a času) a expresivní (psycho-sociální dimenze, která je neoddělitelnou součástí praxe sociální práce ukotvenou ve vztazích; Ferguson, 2005).